Öfke ile sevginin 'koca çınarı' Can Yücel, yaşamında hep karısını, şiiri ve politikayı sevdi

'Ben ihtiyarım, ilhamım genç'

Kültür Servisi - "Bir kez gözaltındayken 'Hayatını anlat' **dediler, bir başladım, nasıl susturacaklarını bilemediler, sonunda ...tir ol git deyip kovdular."** Yaşamını **'en güzel şiiri'** olarak niteleyen **Can Yücel,** yaşadıklarını, düşündüklerini yine kendi üslûbuyla anlatıyor:

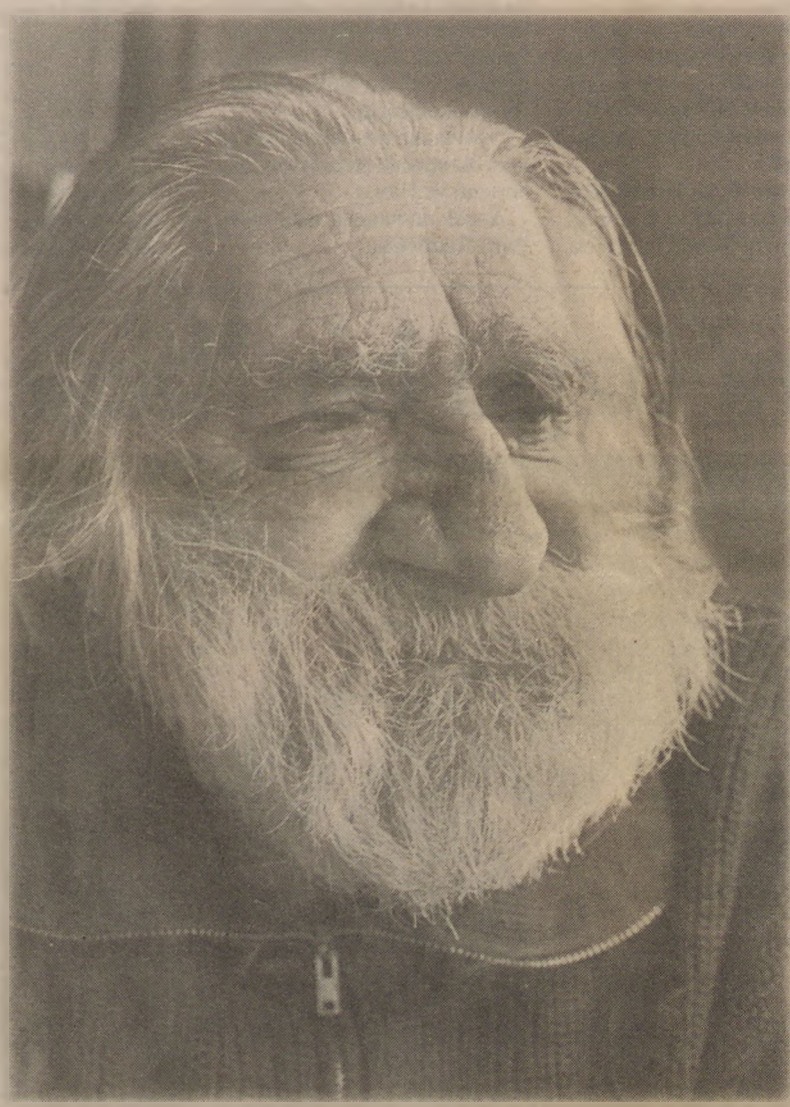

Babama hep posta koyuyordum

İlkokul üçteyim. Küçücük çocuk. Boğaziçi okulunda okurdum. Evden yolladılar. Leyli yollandım. Hem aynı şehirde oturacaksın hem de okula leyli yollanacaksın. Çok bozuldum, çok üzüldüm. Evde, ikiz kardeşimle kavga ediyorum diye yollandım.

Benimsemedim. Her şeyi benimsemediğim gibi... Futbol vardı, futbol oynuyordum... İyi bir futbolcu olacaktım. Nasıl gol atacağım hâlâ rüyama girer... Zaten şiirde de hep nasıl gol atacağımın peşindeyim ya!

Ankara'da Taşmektep. Ahır gibi. Bombok bir yer. Futbol da yok. Üstelik vekil oğlusun. Bombok bir durum. Hiç sevmedim... Ortaokul bitti. Atatürk Lisesi. Aynı numara orayı da sevmedim.

Klasik şube harikaydı. Harika kadro, **Nurullah Ataç, Cevdet Kudret** ders veriyor. **Nâzım** okuyoruz. Dünya edebiyatını tanıyoruz. Latince öğreniyoruz. Sekiz öğrenciyiz. **Gazi Yaşargil** de orada. Gazi çok çalışkan, bize karışmaz. Orda komün kurduk. Harçlıklarımızı komüne verip para biriktiriyoruz. Dışarı gitmek için. Sonra tüm topladığımızı Gaziciğimize verdik, onu dışarı yolladık.

Ben babama hep posta koyuyorum. Tek parti numarası vardı ya. Utanıyorum senden derdim. O da niye utanıyorsun diye çıldırıyordu. Arabasına binmezdim. Öyle bir gerginlik işte. Sonunda beni Cambridge'e postaladılar. Bu da çılgınlık. Ben Dil Tarih Fakültesi'nde Almanca öğrenmiştim, Alman edebiyatını biliyorum. İngilizce bilmiyorum. Niye yolluyorsunuz beni Cambridge'e! Çılgınlık işte! Züppelik işte!

Cambridge'de Allah muhafaza kuş gibiyim. Ben de hayatta kuş gibiliğe razı değilimdir. Bütün Katolik papaz çocukları benim Latincenin on mislini biliyor. Ben de kafayı modern tarihe taktım. **Betrand Russel** derse gelir... Ama hem kuş gibiliğe hem ukala İngiliz numaralarına yokum... Ayrıldım Linkfield'e gittim. **Bülent, Rahşan** orada. **Ali Neyzi, Yavuz Bayraktar** orada. Havuzlu, tenis kortlu, lüks evlerde oturuyorlar, ama yemek yiyecek paramız yok. Babam geldi ziyarete. Mezarlıktan ebegümeci toplayıp ikram ediyoruz... Londra'da resim tarihi öğrenmek için **'Court of Institute of Art'**a gidiyorum. Orada bizim ressamları buldum. **Avni, Bedri Rahmi**'ler, **Selim, Şadi Çalık, İlhan Koman**. Orada hem eğlendik, hem öğrendik.. Arada şişeye giriyoruz..

İroni bir direnç kahkahasıdır

İlk şiirimi on yaşında yazdım. Babamın metresi olan hanımın yuvasındaydım. Yuvada bir çocuk öldü. Çok üzüldüm. Arkasından şiir yazdım.

Ben mümkün olduğu kadar aile içinde yaşadım. Bütün serseriliğime rağmen aile köklerimi kaybetmedim. Aile değil sade, arkadaşlarım için de böyledir. Öldükleri zaman şiir yazarım.

Şiire, babamın yardımı çok oldu. Hep şiir çevresindeydim. Babam okur, babaannem okur... Şiire elverişli bir dünya yaratmıştı babam bana... İngiltere dönüşümde çevreme çok dikkatli baktım. Herkesle beraber olmayı ve dinlemeyi seçtim. **Cahit**'le, **Orhan**'la... Bu arada insan şiiri kaybedebilir de. Ama temelde şiir güdüsü yatıyordu. Dili iyi biliyorsan, şiirin ne olduğunu biliyorsan yazmadan duramazsın.

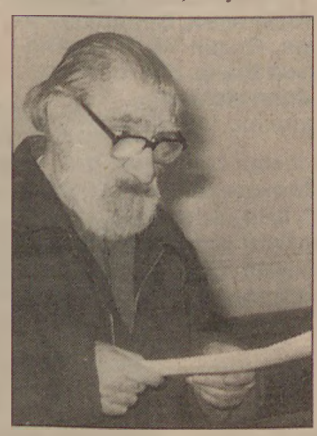

Elbette hümanizma beni etkilemiştir. Böyle yetiştim ben. Baba Mevlevihane'de doğmuş, yetişmişti. Babam her ne kadar Batıcı, Atatürkçü, Batılılaşma hareketinin bir yiğini olarak yaşamışsa da Şark edebiyatı, mistisizm , Divan edebiyatı ve bizim temel gökkubbemiz musikisini de birleştirmişti. Ama ben o kadar şanslı değilim.

Hayatımda, karım hariç, iki şey sevdim: Şiir ve politika. Şiir nedir, diye sorarlar. **'Şiir göklerde uçan nazenin bir balon'** değil; o balon çoktan patladı. Benim için şiir akıl ve heyecan meselesidir. İnsan beyninin yalnız yüzde 10'u bilinir, gerisi meçhul kıta. Şiir, beynin işlemeyen yüzde 90'ını harekete geçirmektir.

Şiir bir terlemedir. Güneş güneş sözlerle... ve böyle böyle eriyip gider. Dünya gibi tıpkı; döndükçe terleye terleye...

Benim gördüğüm, aşk, sevmekten başlayan azgınlıktır. O kadar çok sevmek ve azmak lâzımdır ki aşk için, hiçbir boğa seni tutamasın, hiç bir toreador sana kırmızı şal göstermesin... Evet, aşk kendine mahsus bir boğa güreşidir. **Picasso** dahi bunu çok iyi bilir.

Oktay Rifat'ın söylediği gibi: Kelimeler, günlük konuşma ve iletişimde yıpranırlar. Oysa kelimeler bütünselliğin parçalarıdır. Şiir, kelimeleri bu galaksiye iade etmektir. Bu arada kurulan güzellikler, bütünlükler büyük bir **'happening'** olur.

Şiir, yaşamı çekip çeviren bir ilke. Diyalektik, şiirde öfke ve sevgi olarak tecelli ediyor. Bu sevgi ve öfkenin diyalektiği eytişimdir. Bu nedenle sevgi ve öfkenin bir bileşimi olarak ortaya çıkar sanat. Olanı kabul yerine olanı değiştirme yolunda bir çabadır, bundan dolayı verimlidir ve önemlidir. Bundan dolayı insan beyninin ince noktalarına kadar giren, süreklilik kazanan bir eylemdir.

Şiir, gürültüden müziğe geçmektir. Şiir, evrenin içinde büyük seslerin molekül ve atomlardan başlayan bütünlüğü, bu bütünlüğün müziğidir. Şairin görevi bu musikiyi kurmaktır. Kozmosdan aşağı şiir yazılmaz. Üst tarafı minördür... Harika o ki, insanlar kendi adlarına değil, kâinat adına yazarlar.

> Öfke ile sevgi arasında çırpınan bir çelişkinin içinde yaşıyorum. Şiirlerimle de, siyasamla da, bana enerji, akıl ve yaşama sevinci veren şey, öfkeyle sevincin çelişkisi. Hiçbir zaman umudumu kaybetmedim. İnsanla ilgili bütün gerçekler içinde bir mucize vardır. Bu mucize umudu getiriyor.

Bütünselliğin dışında şiir yoktur. Hayat ve ölüm de bütündür. Şiir bu bütünden çıkan büyük çılgınlıktır. Çok ağır geçen hayatımızın içinde ironi, bütünselliği bozmayacak ana çaredir. Bir direnç kahkahasıdır. Bence kahkaha çiçekleri yaratmak **Baudelaire**'in **'Şer Çiçekleri'**nden daha iyidir. Hiç olmazsa, kahkaha çiçeklerinden LSD yapılır.

Hayatımda şiirden başka, çeviriyle uğraştım, onun dışında bir iki kısa memuriyetin dışında hiçbir iş tutmadım.

Şiir benim için meslektir

Eskiden babaanneme anlatırdım: Bak şimdi, şu yazıdan 50 lira kazanacağım, ötekinden şu kadar... diye. Kadıncağız kahkahalarla gülerdi. Hiçbiri doğru çıkmazdı. Para kazanmak için birtakım işler yaptım, tercümeler, fıkra yazarlığı. Ama aldığın para para değil, ekmek parası bile değil. Peki nasıl geçiniyorum? Ankara ve Dragos'taki baba evlerini sattık, Kuzguncuk'ta ev aldım. Artık babam sayesinde parasızlıktan şikâyetim yok.

Şiir benim için meslektir. Düne ve geleceğe bakışımla birlikte yürüyen özgür bir meslektir. Son zamanlarda kitaplarımdan gelen parayla yaşamımı sürdürüyorum. Bu benim için çok önemli bir şey.

Şiir yazmada intizamım var. Hep şiir düşünüyorum... Ben ki, büyük planlarda, İşçi Partisi dönemindeki on yıl şiir yazmadım... Şimdi ciddi olarak çalışma olanağım var. Rahatım yerinde. **W. B. Yeats**'in dediği gibi: Ben gençken ilhamım ihtiyardı. Şimdi ben ihtiyarım, ilhamım genç...

Ben hep iki tür düş görüyorum. Ya futbol düşleri ya da erotik düşler. Erotik düşler, eski hikâyelerle. Kadınları çok seviyorum. Kadın erkek çelişkisi çok önemli. Çok yakın bu iki cinsin, bu çelişkiyi, gerilim içinde yaşaması bir mucize. Erotizm, bu gerginliği yaşama. Hayatın temelindeki erotizm bu. En güzel yanı insanları ayakta tutması...

Yabancı bir televizyon görüncesinde bitkilerin nasıl çiftleştiğini seyrederken ağlıyorum... Derken, aklıma geliyor **Güler**'le ilk seviştiğimiz. Orda da ağladığını gülerek hatırlıyorum.

Ben 7 yaşında, 70 yaşında gibi hissettim kendimi. 70 yaşında da kendimi 7 yaşında gibi hissediyorum. Bundan dolayı iş karışık... Belli bir yaştan sonra insanda çocuklaşma demeyeyim de, dünyaya çocuk açısından, çocuk gibi bakma ihtiyacı doğuyor. Zaten bazı şeyler de ancak çocukça anlatılabilir geliyor bana.

Şiirden değil, çeviriden yattım. **Che Guevura**'nın **'İnsan ve Sosyalizm'** ile **Che, Mao** ve bir Amerikalı generalin yazdığı **'Gerilla Harbi'** kitaplarını çevirmiştim. Amerikalı general kontrgerillayı anlatıyor. Dava dört yıl sürdü. Amerikalı general yüzünden mahkûm olduk.

Şairlerin hepsi hapisane kuşudur. Kendi kendilerine acımaktadırlar ki, insanın en büyük kabahati kendine acımasıdır. Ondan dolayı çok güç çıkıyor şiir, daha doğrusu şair çıkmıyor da şiir çıkıyor ara sıra.

Cumhuriyet şiiri, bütün tek parti devrindeki gayretlere rağmen-Hececiler, şunlar bunlar- resmi şiir tutmadı. Şiir resmi kanalın dışında, siyasi olarak da onun dışında duranların inhisarında gelişti. Bu nedenle de menfi bir şey olarak bakılmıştır şiire Türkiye'de. Şimde otel yaptılar ya, Sultanahmet Cezaevi'nden geçmemiş şair yoktur o devirde.

Aslında bir kül tabağıdır dünya

Menfiden kasıt öfkeyse sevgiyle beraber olmalı bu. Nâzım'da da böyledir. Ama baskıdan ciddi zarar görmüştür şiir. Gençlere seslenme bakımından ayağı bağlanmıştır, köstekleniştir. Kitleye intikali güçleşmiştir. Ondan dolayı da kendi içine kapanmıştır. Hele 1980'den sonra şiir ve şair kendine acır hale geldi. Bir insan için kendine acımaktan daha kötü bir şey yoktur.

Benim şiirimde de, siyasetimde de hâkim iki unsur var. Bu iki unsurun çelişkisi ve sentezi, bana yaşama gücü veriyor. Olupbitene ve olupbitenin sorumlularına karşı öfke; olması gerekene, olabileceğe ve onu getirecek olan büyük emekçi ve aydın kitlelerine sevgi... Öfke ile sevgi arasında çırpınan bir çelişkinin içinde yaşıyorum ben. Şiirlerimle de, siyasamla da, bana enerji, akıl ve yaşama sevinci veren şey, öfkeyle sevincin çelişkisi.

Küfrü ve argoyu halk kullanıyor. Yazdığımız şey de halkın nabzı ve ağzı olduğuna göre, elbette bu küfür işi de kendiliğinden katılıyor işin içine. Aslında küfür bir özgürlük davasıdır. Türkiye'de de kala kala küfretme özgürlüğü kalacak. O özgürlüğü de elden bırakmak istemiyorum.

Hırgür sevmeyen bir insanımdır. Ama hırgürsüz yaşanmıyor bu ülkede. İkincisi mahcubumdur, fakat artık yırtık olmadan yaşanmıyor. Mümkün olduğu kadar asude, kendini dinleyerek yaşamayı seviyorum, fakat çok patırtılı bir ülke. Bundan dolayı insanın mizaç doğrultuları, bu yaşam içinde kendi sonuçlarına varamıyor.

Hiçbir zaman umudumu kaybetmedim. İnsanlıktan umut kesmem. İnsan, zaman zaman iyimserlik ya da karamsarlık duyabilir. Fakat, insanla ilgili aşağı yukarı bütün gerçekler içinde bir tansık, bir mucize vardır. Bu mucize, umudu getiriyor. Ama umut durduğu yerde olmaz. Kazanarak, çalışarak, savaşarak edinilir. Umudun olmadığı yerde insan **'Herkes koyun gibi kendi bacağından asılır'** diyerek, enayi gibi kendini, yaşamayı askıya alır, geberip gider.

Aslında bir kül tabağıdır dünya. İçine bir güneş bastırılmış. Amma da izmarit ha!...

Ölmekten değil, ölümün acısı olmasından, işkenceden korkuyorum. Ölüm içimizdedir, her doğan çocuğun içinde. Ölüm bütünselliktir. Bu bütünselliği bozacak, beni parçalayacak acıdan korkuyorum. İnsanı ezici, bütünselliği bozucu her şeyden nefret ediyorum.

Taha Toros Arşivi
0015131140 06